

VÁLTOZATOK AZ EMLÉKEZÉSRE

Egy költőre többféleképpen lehet emlékezni. Lehet mint emberre, és lehet, mint művek szerzőjére; persze e kettő nehezen elválasztható. A *Baka István* halálának tizedik évfordulója alkalmából múlt héten megrendezett programok során a legkülönbözőbb módokon elevenedett meg a költő emléke.

A Bartók Béla Művelődési Házban szeptember 20-án, Baka halálának napra pontos évfordulóján a költő szekszárdi, gyermekkori és szegedi, felnőttkori barátai beszélgettek. Az érkező elé táruló látvány - a kávéházi hangulatot idéző asztalok, rajta a mécsesek - mehökkentő meghittsége az egész este hangulatát megelőlegezte. A beszélgetést *Merő Béla*, Baka egykor iskolatársa, színházi rendező vezette. A gyerekkori barátok - *Lányi Péter*, *Kékes Gábor* és *Hanák Ottó* - a már fiatalon is különösen művelt, elhivatott Bakát idézték meg történeteikkel. *Szöke Katalin* az egyetemista, majd a műfordító Bakáról beszélt, és az orosz irodalommal való inspiratív kapcsolatáról. *Darvasi László* távollétében egy az ez alkalomra írott szövegével volt jelen, melynek lényege: Baka van, itt, köztünk, nem ment el. Ezzel vitatkozott részben *Balog József*, szerinte Baka nemléte éppen a rá való emlékezésben nyilvánul meg leginkább, melyre nem neki, hanem nekünk van szükségünk.

A szakmai programoknak a Grand Café adott otthont. Szeptember 22-én, csütörtök este itt mutatta be Baka életműsorozatának második, prózákat és drámákat tartalmazó kötetét *Olasz Sándor*, a Tiszatáj főszerkesztője és *Bombitz Attila*, a kötet szerkesztője. Baka pontos, lassú és kitartó szerző volt, tudhattuk meg *Bombitz Attilától*, akinek írói alkata egy egyszerre artistikus és populáris irodalom megteremtésére volt alkalmas. *Olasz Sándor* a prózai és drámai alkotások fantasztikumba billenését emelte ki, valamint a mítoszteremtés versekben és prózában egyaránt megnyilvánuló motívumát. A könyvbemutató után *Orbán György* előadóművész adott elő részletet a Szekszárdi mise című kisregényből. Baka prózai művei gyakran idézik meg a szülőváros, Szekszárd világát. Az elhangzott részletben *Liszt Ferenc* halála után tíz évvel tér vissza a mennyországból; nem csoda, ha néhányunkban mindez furcsa asszociációt keltett.

- A ma kezdődő esemény különbözik az eddigi napok megemlékezésétől - nyitotta meg péntek reggel a kétnapos Grand Café-beli Baka István-szimpoziumot *Ilia Mibály*, hangsúlyozva annak fontosságát, hogy a kultusz drapériáját letépve közelebb kerülhessünk a szövegek tudományos eszközökkel történő megértéséhez. *Bedecs László* Lecserélt nyelv című előadásában Baka kezdeti és kései líráját hasonlította össze. *Bedecs* szerint a kilencvenes évek verseire a szókincs beszédszerűvé válása, a kétely és az önirónia hangnemének előtérbe kerülése és a szerepversek reflektáltsága a jellemző elmozdulás a hetvenes évek eleji lírától. *Bazsányi Sándor* az evés, a felzabáltatás metaforáját vizsgálva Baka (különösen kései) verseiben a költészet indulat-voltát hangsúlyozta ki, az olvasónak való „önfeltalálás” gesztusán keresztül megvilágítva. *Valastyán Tamás* a művek halálábrázolásáról, nyelv és halál eleve ellentmondásos viszonyáról szólt. Külön blokk elemezte Baka és az orosz irodalom kapcsolatát. *Bagi Ibolya* a Jeszenyin az Anglettere-ben című versről, *Szöke Katalin* a Brodskij-fordításokról beszélt. Baka fordításai leginkább ironikus megemeltségükkel különböznek az eredeti Brodskij-versektől, tudtuk meg *Szökétől*, aki különösen érdekes módon vezette le: Baka egyik verse Brodskij hatásának közvetítésén keresztül hogyan áll kapcsolatban egy *Ahmatova*-művel.

Péntek délután *Bombitz Attila* Baka István prózai írásairól adott átfogó elemzést. *Faragó Kornélia* ugyancsak a kisregényekről szólva a múlt és jövő perspektívák végeinek összekötését hangsúlyozta, valamint a történetek képzeletbeliségét. *Olasz Sándor* a látomásos-prózai Szekszárdi misét elemezve valóság és lázalom egymást kiegészítő ellentétpárjáról beszélt, a kisregényt az élettől való fokozatos elszakadás történeteként értelmezve. Baka prózája, mint mondta, angyalokkal benépesített lírai univerzum.

A szombati napot *Füzi László* Határhelyzetben című előadása nyitotta, melyben Baka nyilatkozatait és a műveiről szóló kritikákat elemezve jutott arra a konklúzióra, hogy a Bakáról való beszédben nem eléggé reflektált a versek rombolástermatikájának ellenére is meghatározó szépsége. *Nagy Márta* a versek költői képeit vizsgálva a metaforikusságot mint létértelmezést és a világ újrateemtését értelmezte. *Tózsér Árpád* és Baka István költészetének összehasonlító vizsgálatát végezte el *Németh Zoltán*. Érdekesség, hogy *Tózsér* legutóbbi, *Tanulmányok költőportrékhoz* című kötetében szerepel is egy Baka hangján írott vers.

Szigeti Lajos Sándor a Baka-versekben fellelhető tudatos József Attila-utalásokat elemezte. A Sztyepan Pehotnij-jelenség kapcsán *Schein Gábor* az eredet nélküli fordítás költészetéről beszélt; a fordítást eleve mint terek közti tevékenységet említve, mely mindig a mű birtokolhatatlanságára mutat rá. *Fenyő D. György* pedig a *Társbérleti éj* című Sztyepan Pehotnij- és a *Külvárosi éj* című József Attila-vers hasonlóságaira mutatott rá.

Emlékezni tehát többféleképpen lehet. Lehet személyesen, lehet a művekhez méltó szakmai pontossággal. De lehet újabb művel is. Péntek este ugyanis, a konferenciához kapcsolódóan különös színházi előadás született a Régi Zsinagóga amúgy is szakrális épületében. *Szív Ernő* A berlini fekete füzet című tárcaregénye *Bakó András*, tehát Baka István elvesztéséről szól, ebből a szövegből készített színházat a MASZK Színházi Egyesület. Három nő és négy, többnyire néma tanú. Néhány pohár bor. Kétségbeesett hangfoszlányok, zavart mondattöredékek, szavak - melyekről tudjuk, hogy csak azok maradnak. Van-e igazság, vagy csak a szavakban? Az előadás alatt egy kék füzetet kap mindenki - írjunk, dedikáljunk bele valami szöveget.

Sokan ülünk a nézőtéren.

De biztos nem írjuk ugyanazt.